

מאיר יערי (מרכיב משקפי שמש, בחליפה וצוארון פתוח, במרכז), על במת המצערים המקושטת, בננום החמשי של "השומר הצעיר".
מן העריסה לקבר, 24 שעות ביממה, אין חיים מחוץ לתנועה.

חברה זו של 22 אלף גברים, נשים וילדים בקיבוצים, היא, כמעט, עם בפני עצמו. באופן דמיוני יכול היה חבר קיבוץ השומר הצעיר לבלות את ימיו מן העריסה ועד לקבר מבלי לבוא במגע כלשהו עם אדם מחוץ לתנועה. הוא מתחנך בבית-הספר של תנועתו לפי השקפת עולמה, גדל בתנועה החינוכית שלה, משרת ביחידת נח"ל שומר-צעירית בצבא, יוצא להתישבות לקיבוץ השייך לתנועה, קורא ספרים וע"תונים המוצאים על ידה, פעיל במפלגה, בא בקשרים חבריים עם חבריה ויכול להיקבר, לבסוף, בבית-הקברות שעל אדמתה. בעבודתו הוא מפרנס את המנגנון המפלגתי של מפלגתו, את מנהיגיו, הוגי דעותיו ושליחיו בארץ ובעולם. אפשר כמעט לומר: הוא אורח במדינה כאורח התנועה.

אולם הקמתה של מדינת ישראל ערערה בצורה נסתרת את עצם היסודות שיצרו את המבנה היחיד במינו של השומר הצעיר. המתח התלוצץ בארץ כולה, ובנוער בפרט, ירד פלאים. אף כי השומר הצעיר נפגע פחות מתנועות אחרות, לא פסחה גם עליו תופעת הבריחה מן הקבוצים על-ידי חניי כים שמצב משפחתם בעיר השתפר פתאום, וקאריירה אורחית מקסימה נפתחה לפניו. מיסודי התנועה לא יכלו לברוח מן המשקים, כי הדרך חזרה לפוליס היה רחוקה. אולם צבר שיצא להתישבות בנגב הצפוני היה צריך רק לעלות על האוטובוס הראשון כדי לחזור לבית המרוח של הוריו.

שביל צר בין תחומות

גם במפלגה קרו דברים. לפני הקמת המדינה היתה עמי דתם של מאיר יערי, יעקב חזן וקומץ חבריהם בלתי מעוררת. אולם במפלגה זרח כוכבו של אדם חדש, שלא עבר את דרך הנפתולים מסלילת הכבישים עד למשק מרחביה, אדם שבא ישר מן העיר, ממשרד המפלגה ומאולם האספת.

משה סנה אמר דברים דומים מאד לדבריו של מאיר יערי, ושניהם היו שותפים במאבק הפנימי במפלגה. אולם הגישה של השניים היתה שונה לחלוטין. כי סנה שם את הדגש על המלחמה הפוליטית בלבד, יצר מסגרת רעיונית שבה שוב לא היה צורך במיתני בהגשמה אישית ותלויות. יכול אדם להיות מהפכן אמיתי ברוח סנה, מבלי שיעטרך לעבור את הדרך הקשה יותר והמושכת פחות של חיים בצריף רעוע בדרום הנגב המבודד.

גם דרכו הפוליטית של השומר הצעיר הערימה מכשולים לפניו. בארץ קם נוער המורד בוקנים, במפלגותיהם ובנוסותיהם, ממש כשם שמאיר יערי, בהשפעת וייניקה, מרד לפני 30 שנה בוקני הימים ההם. רבים מהם תהו אם אין דרך של הגשמה שלא תהיה כפופה למסורת מלפני דור. יתר-על-כן, מתנגדיו הפוליטיים של השומר הצעיר החלו מנסים לסתום את צינור הגיוס של התנועה החינוכית, להצר את צעדי התנועה בבתי-הספר, להעניק זכות מוגדלת למחנות העולים, תנועה מפא"ית המתמירת להיות בלתי מפלגתית.

ככל תנועה שהצליחה וצברה רכוש, איבד השומר הצעיר במידה מסוימת את הלהט של ימי הראשית. אולם הקרב הגדול של חייו עוד עומד לפניו. לא היה זה בעיקרו קרב פוליטי. יהיה זה הקרב על דמות הארץ בדור הבא.

אמר יעקב חזן, המהנדס הליטאי חניך ורשא בן ה-53, שהפך מס' 2 בתנועה: "אנו צועדים באחד השבילים הק"שים ביותר, שביל צר אשר משני צדדיו תהומות. אך השביל מוביל מעלה..."

מקילה בעול. היא היתה עלולה להחליש את הציוני המוחלט של ההגשמה האישית.

משך שנים היסס יערי. אולם המציאות כפתה עליו את הדרך, הכריחה אותו להיענות לצעירים הבלתי-סבליים. השומר הצעיר יסד את הליגה הסוציאליסטית, את מפלגת פועלים השומר הצעיר, ולבסוף, בינואר 1948, השתתף ב"סד"מ" בכל המפלגות האלה נשאר השומר הצעיר הלב החי, החברה הסגורה של המגשימים וחניכיהם, שכפו את מרותם המוסרית על החברים בעיר, כשם שההתישבות העובדת כולה כפתה את מרותה המוסרית על הישוב בכללו.

עם בפני עצמו

כשצעדו השבוע האלפים דרך רחובות תל-אביב, בפתיחת הועידה החמישית של הסתדרות השומר הצעיר בישראל (שהיא תנועה עצמאית הקשורה בקיבוץ הארצי, בותרת בעצמה בהנהגתה) יכול מאיר יערי, הגר עתה בחדר וחצי בשיכון

סיסמה בינאומונית במיצעד
לצלי משק הגלים, תנועה חדשה

החתיקים של מרחביה, כשאר ותיקי הקיבוץ, להיות מרוצה. 66 קיבוצי השומר הצעיר כיסו את פני הארץ, כללו 1.6 אחוז של אוכלוסית המדינה ושליש אוכלוסית התנועה הקיבוצית, עיבד 334.9 אלף דונם. מאז הקמת המדינה עלה שטח אדמותיו ב-224 אחוז, בעיקר הודות לאדמה הנטושה שהקיבוץ עיכל אותה מתוך התעלמות מזורה מהנחותיו הרעיוניות. מספר הבוגרים בתנועה החינוכית הגיע ל-1,450, סכום ניכר מאד.

בשמחה לתנועה זו, למען "הפכו בני אדם". הם בטוחים שלבניהם "יהיה שכל מספיק" למען לא יצאו, לבסוף, לקיבוץ.

מארכם נגד בית אלפא

כשנוצרה התנועה לא היתה לה אידיאולוגיה פוליטית. היו לה נטיות שמאליות, כמו לכל הנוער באירופה. אולם היא היתה רחוקה מן המארכסיות. ובצדק: היתה סתירה בין גישתם של מארכס ולנין ובין גישתם של מיסדי בית-אלפא. מארכס רצה שתנועה פוליטית תחולל מהפכה בחברה. אנשי בית-אלפא רצו שאנשים חופשיים יחוללו מהפכה בחייהם הפרטיים שלהם. מארכס האמין שחברה מתוקנת תיצור אדם חדש. בית-אלפא האמינה שאנשים חדשים ייצרו חברה מתוקנת.

הביאוגרפיה של פרץ מרחב, איש התנועה, אינה מעלימה את העובדה. אומר מרחב: "השקפת עולמו של השומר הצעיר בימים ההם היתה אידיאליסטית-אוטופיסטית, כשעיקר מחשבתו נתונה לתיקון האדם, טיפוח האישיות..." אולם במרוצת שנות העשרים הלכה התנועה ונעשתה קיצונית ובעלת מצע רעיוני מוגדר יותר ויותר. ייתכן מאד שהדבר בא בהכרח, כדי לתת לעדת-ההגשמה השקפת עולם מושלמת, מוגדרת לפרטי פרטיה.

ב-1930 כבר היתה דמות התנועה מגובשת, דומה לדמותה היום. כתנאי לאיחודה עם מפא"י (שלא יצא לפועל) קבעה: מלחמת מעמדות, סוציאליזם מדעי (כלומר, מארכסיות), ארגון הפועל הערבי, חיוב ברית-המועצות.

אולם השומר הצעיר היה רחוק מהתנועה הקומוניסטית, כשתהום מפרידה ביניהם. התהום: השומר הצעיר היה תמיד בראש וראשונה תנועה ציונית, בעוד שהקומוניסטים ראו בציונות את משרת האימפריאליזם הבריטי. באידיאולוגיה הרשמית עמדו הסוציאליזם המהפכני, הציונות והקיבוץ כשלושה גורמים שווים-עמד, זה בצד זה. זו היתה ההלכה. למעשה עמד הקיבוץ תמיד במקום הראשון.

אפשר לומר שהשומר הצעיר הוכיח במידה מסוימת את צדקת טענתו של מארכס (נגד לאסאל) כי תנועת פועלים אשר יש לה נכסים תהסס לצאת למאבקים קיצוניים. השומר הצעיר התנגד למאבק קיצוני נגד האנגלים, קיבוציו לא התייחסו אל הערבים בעדינות-יותר במלחמה ולאחריה. אחת הבדיחות שנפוצו בתנועה היתה זו בה שאל יערי את אחד מילידי הקיבוץ: "איך אתה משקיף על הבעיה הערבית?" ואילו הנוער ענה: "מבעד לכחונות הרובה!"

כשרונו המיוחד של מאיר יערי דומה במקצת לכשרונו של יוסף סטאלין — הכשרון להיות מתון בין הקיצונים וקיר צוני בין המתונים. הוא נשאר נאמן לברית-המועצות כאשר זו הפקירה את הקומוניסטים הגרמנים, חתמה הסכם עם היטלר. הצעירים הקיצונים בקיבוץ מרדו. ידו של מאיר יערי ירדה עליהם, אסרה מלחמה רעיונית בקרב התנועה, היטלה את הסטייה "השמאלית". כשפשל היטלר לברית-המועצות שיכנע את הצעירים שיערי צדק.

התורכים הצעירים ניצחו

התנועה היתה מוצקה. בין צעיריה, שכינו את עצמם "התורכים הצעירים", נולדה השאיפה הברירה להשפיע על היישוב גם מחוץ למסגרתה הסגורה. נולד הרעיון להקים מפלגה. אולם הדבר לא היה פשוט. הוא היה מסוכן. כי המפלגה מארגנת אנשים שאינם כפופים לחובת ההגשמה. היא